

מלחמה נחושה או הפגנת סרק?

בקרב המפקדים והחוקרים של מלחמת יום הכיפורים - הן הישראלים והן המצרים - ישנה מחלוקת עמוקה בנוגע לשאלה אילו יעדים רצו המצרים להשיג במתקפת 14 באוקטובר 1973. השאלה המרכזית היא אם המתקפה הזאת הייתה מאמץ אמיתי של המצרים להגיע למעברי ההרים בסיני ואף מעבר להם - בהתאם לתוכנית המלחמה שלהם - או שמדובר היה במראית עין של מאמץ אופנסיבי שנועד רק לרצות את הסורים

איזו גרסה מצרית יש לקבל בנוגע לקרבות 14 באוקטובר: זו הרשמית של נשיא מצרים, אנואר סאדאת, ושל שר המלחמה איסמעיל אחמד עלי, או את הגרסה של הרמטכ"ל, סעד א-דין שאזלי?

רס"ן בניה ריין

נפל במלחמת לבנון השנייה בעת שפיקד על פלוגת שריון. על לחימתו קיבל את צל"ש אלוף הפיקוד

ב-14 באוקטובר תקפו המצרים לרוחבה של חזית הדרום ונחלו כישלון חרוץ. כישלון המתקפה הביא לשינוי באופי המלחמה: לא עוד יוזמה מצרית, אלא מעבר ליוזמה ישראלית, שתוצאותיה היו כיתור ארמייה 3 והפסקת המלחמה ב-24 באוקטובר.

המתקפה הכושלת הזאת הפכה מוקד לחילוקי דעות אצל הגנרלים וההיסטוריונים - הן המצרים והן הישראלים - בסוגיות שונות, כגון: מדוע כשלה המתקפה? האם יש לראות בה את המתקפה המצרית הגדולה, שלה חיכו בצה"ל למן היום הראשון למלחמה? איזו גרסה מצרית יש לקבל בנוגע לקרבות 14 באוקטובר: זו הרשמית של נשיא מצרים, אנואר סאדאת, ושל שר המלחמה, איסמעיל אחמד עלי, או את הגרסה של הרמטכ"ל, סעד א־דין שאולי?

מבין הסוגיות השונות האלה - ואחרות - השנויות במחלוקת בחרתי להתמקד בשאלה האם מתקפת 14 באוקטובר הייתה מימוש של שלב מערכתי מצרי כפי שקבעה תוכנית המלחמה המצרית, או שהייתה זו מתקפה מקומית שנבעה מהרצון להפגין סולידריות עם השותפים למלחמה - הסורים - ולעמוד בהתחייבות שניתנה להם.

מפקד חזית הדרום, אלוף חיים בר־לב, בישר לראש הממשלה גולדה מאיר בסופו של יום 14 באוקטובר כי "היה זה יום טוב. כוחותינו חזרו לעצמם, וכן גם המצרים"¹. ואילו מ"הצד השני של הגבעה" כתב הרמטכ"ל המצרי שנים לאחר המלחמה בספרו כי "זו הייתה שגיאתו הראשונה הרת האסון של המטה הכללי שממנה השתלשלו כל שאר השגיאות"².

תוצאות הלחימה ב־14 באוקטובר

לאחר המלחמה הודו המפקדים של צבא מצרים כי מתקפת 14 באוקטובר הייתה כישלון³. "איבדנו 250 טנקים - יותר מכפי שאיבדנו בכל המלחמה עד כה"⁴; "המבצע הזה לא היה מוצלח, ולא השיג את יעדיו"⁵.

תוצאות המערכה היו:

1. כישלון של צבא מצרים במתקפה. הוא לא השיג יעדים קרקעיים ואיבד כ-200 טנקים לעומת אובדן של כ-50 טנקים ישראליים.
2. המורל של הכוחות הישראליים עלה: "סוף-סוף הם חשו כי חזרו ליכולת הרגילה שלהם"⁶ ושחזר "הביטחון בכוחו של צה"ל להכריע את הכף"⁷.
3. המצרים חזרו לנוהל הישן והמקובל עליהם מהמלחמות הקודמות של דיווחים לא אמינים בקשר⁸.
4. והתוצאה החשובה ביותר: היוזמה במלחמה עברה לצה"ל והיא התבטאה בצליחת התעלה בלילה שלמחרת.

צבא מצרים כשל בהתקפה בשל כמה סיבות:

1. עדיפות ברמה הטכנו־טקטית של צוותי הטנקים הישראליים בלחימת שריון. העדיפות הזאת לא באה לידי ביטוי עד ל-14 בחודש, מכיוון שלא התנהלה עד אז לחימת שריון בשריון. לכך יש להוסיף את העובדה שבדרך כלל נהנו צוותי הטנקים הישראליים מעדיפות טופוגרפית, שכן הם ישבו על הגבעות ששולטות על ציר החת"ם.
2. נראה שלא כל הכוחות המצריים שיועדו להתקפה השתתפו בה בפועל. יתר על כן, הכוחות המצריים שהשתתפו בלחימה נכנסו לקרב ללא הכנה מספקת.
3. בכמה מקומות - במרחב ואדי מבעוק ובציר "יורה" בדרום הגזרה של אוגדה 252 - נלחמו הכוחות המצריים מחוץ לטווח האמ"ט. במקומות האלה יכול היה חיל האוויר לפעול באופן חופשי, והוא אכן ניצל זאת כדי לפגוע בטנקים מצריים רבים.
4. המצרים לחמו בצורה מבוזרת לכל אורך החזית ולא ניסו ליצור עדיפות מקומית בגזרות פריצה.

לאחר המלחמה הודו המפקדים של צבא מצרים כי מתקפת 14 באוקטובר הייתה כישלון

5. חוסר הבשלות של הפיקוד המצרי לנהל מבצעים שאינם "מאוד סכמטיים"⁹. ראייה לכך היא העובדה שצבא מצרים, שהצליח לחצות את התעלה, נכשל במתקפת 14 באוקטובר. חציית התעלה עלתה יפה משום שהתנהלה על־פי פקודות מפורטות שביצעו תורגל במשך שנות אימונים רבות. לעומת זאת צבא מצרים כשל בקרבות 14 באוקטובר, משום שניהולם של אלה הצריך יוזמה, אלתור ונכונות של מפקדים בשטח לקחת על עצמם אחריות.
6. ההתקפה בוצעה בגמגום, ללא תוכנית וללא יעדים ברורים. כיוון שכך, הרי כל אימת שהמצרים נתקלו בהתנגדות, "הם סבו על עקבותיהם וחזרו לראשי הגשר הדיוויזיוניים"¹⁰.

כיצד תפסו הצדדים הלוחמים את מתקפת 14 באוקטובר

הכישלון הנחרץ של המצרים מעלה את השאלה: האם נכונה הטענה שהייתה זאת המתקפה המצרית הגדולה בהתאם לתוכניות המלחמה המצריות, או שמא הייתה זו התקפה מקומית מגומגמת שנבעה מהרצון להקל את הלחץ שהפעיל צה"ל על סוריה

בחזית רמת־הגולן החל מ־12 באוקטובר:

תיאור התפיסות השונות יאפשר לדון בשאלה אם מתקפת 14 באוקטובר אכן הייתה המתקפה המצרית הגדולה בהתאם לתוכנית האב המצרית של המלחמה.

התפיסה המצרית

"כאשר התבררה בתום המלחמה התמונה המלאה של המצב הצבאי, התעוררו במצרים ובעולם הערבי כולו שאלות וערעורים בנוגע לניהול המלחמה בשלביה השונים"¹¹. אחת השאלות המרכזיות שנשאלו מפקדי הצבא הייתה: מה קרה למתקפה של כוחות השריון ב־14 באוקטובר?

הנשיא סאדאת מחק מההיסטוריה את 14 באוקטובר

נשיא מצרים, שהוא גם מפקד הצבא, היה זה שגיבש את תוכנית המתקפה בראשית ינואר 1973.¹² המצב של לא שלום ולא מלחמה עם ישראל חייב - על־פי תפיסתו - יציאה למלחמה, ו"יהיו אשר יהיו ההישגים - השלכות המלחמה יהיו בכל מקרה לטובתנו"¹³. מאחר שעצם היציאה למלחמה הייתה חשובה לסאדאת, הוא יכול היה לקבוע לה יעדים מוגבלים. ובלשונו של סאדאת: "תוכנית המלחמה כללה ביסודה יעדים [קרקעיים] מוגבלים, שהגדרתם הושפעה מהנסיבות הבין־לאומיות ומהמגבלות שהיו בחימוש של הכוחות המזוינים"¹⁴.

עם זאת, לדעתי, סאדאת קבע בתוכניתו יעדי מינימום קרקעיים לצבא מצרים, ואלה כללו הגעה אל המעברים.¹⁵ ההתבטאויות שהשמיע לאחר המלחמה בדבר החשיבות המשנית של ההישגים הקרקעיים היו ניסיון להקטין את א־הצלחתו של צבא מצרים לעמוד בתוכנית המלחמה וניסיון לרצות את הסורים לאחר המלחמה (שטענו כי המצרים לא עשו די כדי להפחית את הלחץ של ישראל בחזית רמת־הגולן).

היעד האסטרטגי של תוכנית המלחמה שגיבש סאדאת היה "ניפוץ דוקטרינת הביטחון הישראלית"¹⁶. את היעד הזה הוא כלל בהנחיה האסטרטגית לשר המלחמה ב־1 באוקטובר 1973. בראיון שנתן אחרי המלחמה התייחס סאדאת לסוגיה של ניפוץ דוקטרינת הביטחון הישראלית:

"נתתי פקודה לחצות את התעלה, לפרוץ את קו בר־לב, לכבושו ואחר כך להמתין על החוף המזרחי. ידעתי את הלך מחשבתם של מפקדי ישראל. הם ציפו שנדהר במהירות לתוך סיני... אך אנחנו לא נתנו להם את ההזדמנות... יתר על כן, ידענו כי סבלנותם תפקע, והיינו בטוחים כי השיטה הזאת תאלץ אותם לתקוף אותנו. ואכן הם באו אלינו, ואנחנו השמדנו אותם"¹⁷.

שריון של צה"ל במרחב התעלה | לטענת שאזלי יחסי העוצמה בין צה"ל לצבא מצרים הם שהובילו אותו למסקנה שאין בכוחו של צבא מצרים "להנחית מהלומה בהיקף גדול כדי להשמיד את ריכוזי האויב בסיני" וכי "כוחנו הצבאי איפשר לא יותר ממתקפה מוגבלת"

יחסי העוצמה בין צה"ל לצבא מצרים הם שהובילו אותו למסקנה שאין בכוחו של צבא מצרים "להנחית מהלומה בהיקף גדול כדי להשמיד את ריכוזי האויב בסיני" וכי "כוחנו הצבאי איפשר לא יותר ממתקפה מוגבלת".²⁴ לדבריו, התוכנית המצרית כללה שני שלבים בלבד:²⁵

- שלב א' - חמש דיוויזיות חי"ר יחצו את התעלה כשהן מתוגברות בחטיבות טנקים, ביחידות נ"ט, בארטילריה, ביחידות נ"מ וביחידות נוספות. על כל דיוויזיה הוטל לצלוח בגזרה שרוחבה כחמישה ק"מ ולהרחיב את ראשי הגשר שלה עד לעומק של 12 ק"מ. השלב הזה אמור היה להימשך 18-24 שעות.
- שלב ב' - ייסגרו המרווחים בין ראשי הגשר הדיוויזיוניים כדי ליצור שני ראשי גשר ארמיוניים עד ל"יש" +48. עד ל"יש" +72 יחברו שני ראשי הגשר הארמיוניים לראש גשר אחד בעומק של 12 ק"מ לכל אורך הגזרה המזרחית של התעלה.

בספרו כותב שאזלי כי ב־11 באוקטובר הציע לו איסמעיל עלי לפתח את המתקפה מזרחה, אך הוא דחה את ההצעה מאותן הסיבות שבגללן דחה את פיתוח המתקפה בתוכניות שעוצבו בתקופה שקדמה לפרוץ המלחמה.

למחרת בבוקר, 12 באוקטובר, שב איסמעיל עלי והציע לפתוח במתקפה, אלא ש"עתה היה בפיו נימוק

תקפת 14 באוקטובר אינה מוזכרת בספרו האוטוביוגרפי של סאדאת "סיפור חיי", וסאדאת אף התעלם ממנה בראיונות השונים שנתן אחרי מלחמת יום הכיפורים ושבהם דיבר בפירוט רב על המלחמה

והקלנו על הלחץ בחזית של אחינו הסורים".²² לדבריו, כאשר הוא חש ש"אילצנו את האויב למשוך חלק מכוחותיו הפועלים בחזית הסורית - נוסף על העתקת המאמץ של חיל האוויר שלו משם והחשת עתודותיו אל הצד שלנו"²³ - הוא החליט להחזיר את הכוחות לראשי הגשר "כדי לחזקם ולהופכם לסלע שעליו יתנפצו התקפות-הנגד של האויב".

הרמטכ"ל שאזלי: "זאת הייתה התוכנית שנכפתה עלינו"

בספרו "חציית התעלה" טוען שאזלי כי לאחר שהתמנה לרמטכ"ל, במאי 1971, לא הייתה לצבא מצרים תוכנית מתקפה ברורה. אומנם הייתה תוכנית מתקפה שנקראה "גרניט" לעומק סיני, אך לא הייתה תוכנית שתאמה את יכולותיו של צבא מצרים. לדבריו, הוא היה הראשון שיזם את התוכנית המוגבלת ביעדיה הקרקעיים. לטענתו,

החלטתו של סאדאת לבצע את מתקפת 14 באוקטובר ואחריותו האישית לתוצאותיה גרמו לכך שהיום הזה "נמחק מן ההיסטוריה"¹⁸ של סאדאת. היום הזה אינו מוזכר בספרו האוטוביוגרפי "סיפור חיי", וסאדאת אף התעלם ממנו בראיונות השונים שנתן אחרי מלחמת יום הכיפורים ושבהם דיבר בפירוט רב על המלחמה.

שר ההגנה איסמעיל אחמד עלי: "אנחנו ניצחנו בקרב הזה"

עלי התמנה לשר המלחמה בסוף אוקטובר 1972, לאחר פיטוריו של צאדק. לדברי שאזלי, קיבל עלי את התוכנית ל"מתקפה מוגבלת מאוד"¹⁹ מייד עם כניסתו לתפקיד והורה על המשך פיתוחה.²⁰ השיקולים למתקפת השריון ב־14 באוקטובר, לדברי עלי, היו:²¹

- הקלת הלחץ המופעל על סוריה באמצעות יציאה למתקפה מוקדם מהמתוכנן - כלומר לפני 15 באוקטובר ולפני שסוכלו כל התקפות-הנגד של צה"ל.
- הסבת אבדות כבדות ככל האפשר לצה"ל - במיוחד לכוחות השריון והאוויר.
- הרחבת ראש הגשר המצרי באמצעות כיבוש שטחים נוספים.

עלי טען שהמערכה הזאת הסתיימה בניצחון מצרי: "אנו ניצחנו בקרב הזה, וחרף אבדותינו הסבנו לאויב אבדות כבדות. כן התקדמנו כמה קילומטרים

האויב הצליחו כוחותינו להשתלט על שטחים חדשים בכל חזית סיני... כוחותינו הצליחו להגשים את מטרותם והשמידו לאויב 150 טנקים. 100 טנקים שלנו נפגעו". את הגרסה הזאת על קרבות 14 באוקטובר שיכללו עם השנים היסטוריונים ועיתונאים מצרים שונים כדי לחפות על הכישלון של צבאם במתקפת 14 באוקטובר. אלה כתבו שלא זו בלבד שהמתקפה לא הייתה כישלון מצרי, אלא היא הייתה הצלחה גדולה והשיגה את מטרתה המרכזית: להקל את הלחץ שהפעיל צה"ל על הסורים.

העיתונאי עלי א-צגיר³⁸

אחד העיתונאים שהתגייס לתמוך בגרסה המצרית הרשמית הוא עלי א-צגיר, שכתב על הקרבות שניהלה חטיבה 3 מדיוויזיה משוריית 4. על-פי תיאוריו, הצליחה החטיבה להגיע בוואדי מבעוק לכביש הרחוב בלי שהתגלתה ושם ניהלה קרב שריון בשריון שבו ספג צה"ל מכה קשה שגרמה לו לחדול מלחימה החל מצהרי 14 באוקטובר. למחרת קיבלה החטיבה משימה חדשה: "להיערך בשנית ליד ראש הגשר של ארמייה 3 לצורך השלמת השמדתו של האויב". המשימה הזאת הדגישה - לטענת עלי א-צגיר - שהמטרה לא הייתה לכבוש את המעברים, אלא להקל את הלחץ על הסורים בחזית רמת-הגולן. לדבריו, בדרכה של החטיבה לראשי הגשר היא הצליחה להציב מארב לכוח ישראלי ולמשוך את חיל האוויר הישראלי לטווח הטילים - כל זאת תוך ספיגת אבדות מעטות בלבד.

דבריו של עלי א-צגיר אומנם נכתבו על חטיבה 3 בלבד, אך הם חושפים את הגרסה המצרית הרשמית: כוחות צה"ל אומנם לא נחלו תבוסה,

של דבר בשל ההתפתחויות בחזית רמת-הגולן. ההחלטה לבצע את המתקפה נמסרה לאיסמעיל עלי ב-11 באוקטובר; ב-12 באוקטובר נעשו ההכנות לקראת המתקפה, וזו אמורה הייתה להתבצע ב-13 באוקטובר, אך נדחתה בסופו של דבר ל-14 באוקטובר בשל התעקשותם של מפקדי הארמיות 2 ו-3.

גמאסי התמנה לראש אג"ם בינואר 1972, וכמו מפקדים אחרים במצרים סבר כי "בשל הנסיבות המדיניות והצבאיות הסבוכות תוכננה המלחמה להיות מקומית כוללת"

לדברי גמאסי, "ההתקפה הייתה הכרחית, המחלוקת שהתעוררה הייתה רק בשאלת העיתוי".³⁵ במילים אחרות: על-פי גרסתו של גמאסי המתקפה מזרחה הייתה שלב בתוכנית, ולמצרים היה ברור שיש לבצעה, והשאלה היחידה שנותרה הייתה בנוגע לעיתוי הנכון. ניתוח מתקפת 14 באוקטובר - מציין גמאסי - מלמד כי זו לא הייתה מוצלחת ולא השיגה את יעדה.³⁶

הגרסה המצרית הרשמית: "שולפי העט" מחפים על כישלונם של "שולפי החרב"³⁷

בהודעתו של דובר צבא מצרים בדיו קהיר ב-14 באוקטובר בערב נמסר כי "בקרבות האכזריים שהתנהלו ב-14 באוקטובר כדי להשמיד את שריון

חדש: להפחית את לחץ האויב על סוריה".²⁶ בצהרי אותו היום כבר קבע איסמעיל כי "זוהי החלטה פוליטית" וכי "אנחנו חייבים להמשיך לפתח את מתקפתנו מחר בבוקר". לדבריו, התנגדותו שלו כמו גם התנגדותם של מפקדי הארמיות לתוכנית (מפקד הארמייה השנייה אף הודיע כי הוא מתפטר) גרמו לדחייה של המתקפה מ-13 באוקטובר ל-14 באוקטובר.

על מתקפת 14 באוקטובר הוא כתב: "התחזיות הקודרות התגשמו במלואן. מתקפתנו החלה עם אור ראשון... בצהריים ניתנה פקודה לארבעת הכוחות לשוב לראשי הגשר. איבדנו 250 טנקים - יותר מכפי שאיבדנו בכל המלחמה עד כה. האויב איבד 50 טנקים".²⁷ בראייה לאחור הוא מציין כי "אפילו כיום, לאחר שש שנים, אין לי כל מושג מדוע נערכה ההתקפה הזאת".²⁸

ראש אג"ם, עבד אל-עני אל-גמאסי: "היעד של הרחבת המתקפה - הגעה לקווים ממערב למעברי ההרים"²⁹

גמאסי התמנה לראש אג"ם בינואר 1972, וכמו מפקדים אחרים במצרים סבר כי "בשל הנסיבות המדיניות והצבאיות הסבוכות תוכננה המלחמה להיות מקומית כוללת",³⁰ כלומר, מלחמה שבה מופעלים כל האמצעים העומדים לרשות מצרים, אבל יעדיה הקרקעיים מצומצמים. לדבריו, הוא - ולא אף אחד אחר - עמד מאחורי תוכנית המבצע למלחמה שכונתה "בדר". וכך כתב בזיכרונותיו: "התכנון כלל בוודאות גמורה פריצה דרך תעלת סואץ, השמדת קו בר-לב, הדיפת התקפות-הנגד הצפויות של האויב והרחבת המתקפה לשם השגת היעד הסופי (הגעה לקו המעברים) - בין אם לאחר פסק זמן טקטי או ללא פסק זמן כזה".³¹ כלומר, לפי גרסתו של גמאסי, הרחבת המתקפה מזרחה לעבר המעברים הייתה חלק מתוכנית המתקפה המצרית. גמאסי הדגיש ש"אין זה מתקבל על הדעת שהרמטכ"ל יאמר שהוא נגד הרחבת המתקפה לעבר המעברים",³² בעוד הרמטכ"ל עצמו חתום על פקודת המבצע לכיבוש המעברים.

גמאסי כתב עוד בספרו כי סבר כבר בימים הראשונים של המלחמה כי "היה הכרח לנצל את המצב כדי להרחיב את ההתקפה מזרחה, לפי התוכנית, בלי להשתוות זמן רב".³³ לתפיסתו, אי-ניצול הצלחה בשלבים הראשונים של המלחמה נבע מחששו של עלי מפני תבוסה של מצרים בניחול קרב נייד. החשש הזה גרם לו לסרב להצעות שהעלה גמאסי החל מ-9 באוקטובר להמשיך את המתקפה על-פי התוכנית עד למעברי ההרים.³⁴

לדעת גמאסי, ההחלטה לתקוף לעבר מעברי ההרים בהתאם לתוכנית המלחמה מומשה בסופו

מתקפת הנגד של צה"ל ברמת-הגולן | ב-12 באוקטובר שב איסמעיל עלי והציע לפתוח במתקפה מזרחה, לעבר המעברים בסיני, אלא ש"עתה היה בפינוי ניהול חדש: להפחית את לחץ האויב על סוריה"

אך הפסיקו את הקרב בגלל אבדותיהם. המצרים לא נסוגו ב-14 באוקטובר, אלא למחרת. הכוחות המצריים ביצעו את משימתם, כיוון שזו לא כללה את כיבוש המעברים. לאבדות המצריות המעטות אחראי חיל האוויר של ישראל שפעל מחוץ לטווח הטיילים.

"הדרך לרמדאן" של מוחמד חסינין הייכל

מוחמד חסינין הייכל היה עורכו של עיתון המסד אל-אהראם ושופרו הראשי של המשטר במצרים בתקופת נאצר. הוא הודח מתפקידו בפברואר 1974, אך עוד קודם לכן, בתקופת הנשיא סאדאת, לא היה מקורב למקבלי ההחלטות כבעבר. למרות זאת אין לדחות את גרסתו על הסף, כיוון שעדיין היו לו קשרים רבים בצמרת של מצרים.³⁹

אילון מציין במאמרו "יום ה-14 באוקטובר 1973 - מדוע נמחק מן ההיסטוריה בספר זיכרונותיו של סאדאת?" כי הייכל היה "היחיד מבין כותבי המלחמה במצרים שהיה לו אומץ להודות שתוכנית מתקפה מצרית זו (של 14 באוקטובר) וביצועיה היו גרועים".⁴⁰

לתפיסתו של הייכל, בדומה למתקפת-הנגד של ישראל ב-8 באוקטובר הונחתה ההתקפה של צבא מצרים בארבעה ראשים ללא ריכוז מאמץ וללא תיאום.

הייכל כותב כי התוכנית המצרית המקורית קבעה כי "עצירה אופרטיבית" תבוצע רק לאחר הגעה למעברי ההרים. (דרך אגב, צבא סוריה אמור היה לבצע את העצירה האופרטיבית שלו עם הגעתו לנהר הירדן). לטענתו, התוכנית השתבשה עקב הסנותה וחוסר ביטחונה של הנהגת מצרים בנוגע ליכולת של צבאה.⁴¹

מתקפת 14 באוקטובר - הגרסה הסורית

הסורים והמצרים תפסו באופן שונה את המלחמה ואת מטרותיה. המצרים רצו לשבור את המצב של לא שלום ולא מלחמה ולהניע את גלגלי התהליך המדיני. הסורים פסלו את דרך ההסדר המדיני וראו במלחמה שלב נוסף במאבק שמטרתו הסופית היא להשמיד את ישראל. הנשיא חאפז אל-אסד אמר זאת במפורש בנאום שנשא במהלך המלחמה: "כוחותינו... ימשיכו להלום בכוחות האויב עד שנחזיר את עמדותינו באדמה הכבושה [רמת-הגולן], ונמשיך לאחר מכן עד שנשחרר את האדמה כולה".⁴²

שאוּלֵי טוֹעַן בספרו כי תוכנית המלחמה של מצרים לא כללה הגעה למעברי ההרים בגדה המזרחית של התעלה, ואילו לסורים הוצגה תוכנית שבה נאמר במפורש שהיעדים הם להגיע עד למעברי ההרים. הסיבה להבדל: המצרים חששו שאם יציגו לסורים את תוכניתם המצומצמת, שאינה כוללת הגעה

למעברי ההרים, יקיץ הקץ על שיתוף הפעולה בין שני הצבאות.⁴³

לאחר המלחמה טען שר ההגנה של סוריה, מוסטפה טלאס, כי "שיטת הביצוע של התוכנית בחזית המצרית הוכיחה שההנהגה המדינית של מצרים זממה תוכנית הנוגדת את זו שהסכמנו עליה ואשר התחייבנו עליה זה כלפי זה".⁴⁴ ברוח זו התבטא גם אסד: "השתוממו כאשר הכוחות המצריים נעצרו אחרי הצליחה. התוכנית המשותפת קבעה [שעל הכוחות המצריים] להתקדם עד למעברים בסיני, ואילו כוחותינו יתקדמו בחזית הגולן עד לנהר הירדן. היכן התוכנית, תהינו!"

פטריק סיל,⁴⁵ שהיה הביוגרף של אסד, מספר כי עם גבור הלחץ של ישראל על הסורים בחזית רמת-הגולן דרשו הסורים מהמצרים לפתוח לאלתר במתקפה בהתאם לתוכנית שנקבעה מראש. הסורים טענו כי העובדה שמצרים נמנעה מלהמשיך את התקפתה עד למעברי ההרים איפשרה לישראל לרכז כוחות בחזית רמת-הגולן וליצור בה עדיפות כמותית ביחס של 1:15 לטובתה. בשל כך - טענו הסורים - נמנעה מהם האפשרות לבצע התקפת-נגד ברמת-הגולן.⁴⁶

מדוע אם כן - לפי גרסת הסורים - בכל זאת יצאו המצרים ב-14 באוקטובר להתקפה? הסורים טוענים כי מצרים חששה שצה"ל ישיג הכרעה בחזית רמת-הגולן - מה שיאפשר לישראל לרכז

הייכל היה "היחיד מבין כותבי המלחמה במצרים שהיה לו אומץ להודות שתוכנית מתקפה מצרית זו [של 14 באוקטובר] וביצועיה היו גרועים"

את כל מאמציה בחזית המצרית.⁴⁷ המצרים הבינו - גורסים הסורים - שעמדה בפניהם רק דרך אחת למנוע מישראל להשיג הכרעה ברמת-הגולן: יציאה להתקפה נרחבת בסיני.

מתקפת 14 באוקטובר - גרסת ישראל

"אני חותם שזו המתקפה הגדולה",⁴⁸ אמר הרמטכ"ל דדו לשר הביטחון דיין שתהה בתחילת 14 באוקטובר אם ההתקפה של הכוחות המצריים היא אכן המתקפה המצרית הגדולה שלקראתה נערכו כוחות צה"ל מאז תחילת המלחמה.

כבר בתחילת המלחמה המתינו מפקדי צה"ל שדיוויזיות השריון המצריות יחצו את התעלה⁴⁹ - מה שיאפשר לצבא מצרים להרחיב את מתקפתו מזרחה על-פי התוכנית המצרית שהייתה מוכרת

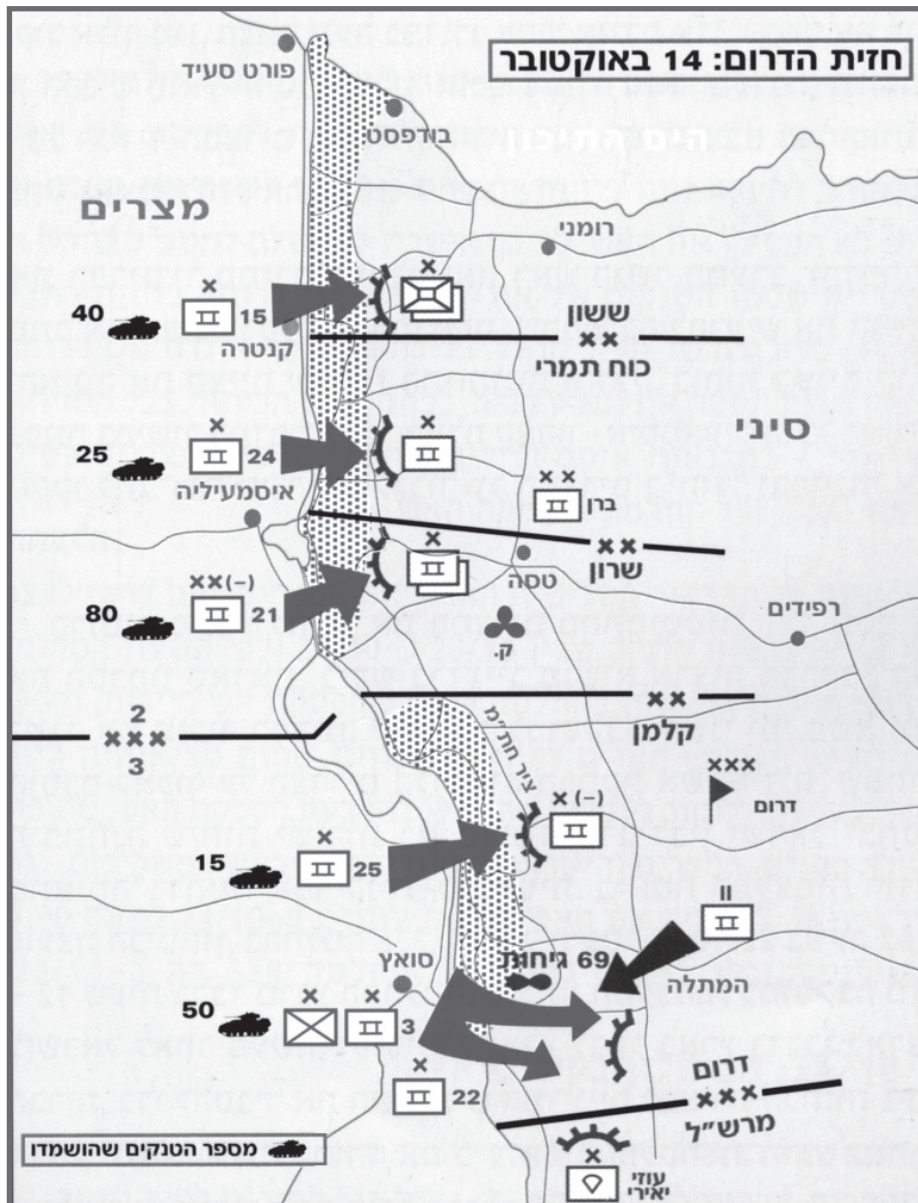
לצה"ל. ראש אמ"ן אלי זעירא טען בספרו כי כבר באפריל 1972 הייתה בידי צה"ל תוכנית המלחמה של מצרים. טענה דומה השמיע גם צבי זמיר, ראש המוסד בעת מלחמת יום הכיפורים.⁵⁰ ההיכרות עם התוכנית של צבא מצרים גרמה לכך ש"דדו העדיף לחכות לשלב הבא, לאחר שהדיוויזיות והשריון המצרי יתבססו, ייכנסו למרחב סיני, יתרחקו מבסיסי הארטילריה ומבסיסי הטיילים, וצה"ל ישמיד אותם יותר בקלות במרחב".⁵¹

אל"ם זוסיה קניאז'ר (זיוזי), שהחליף את ראש ענף 6 (ענף מצרים) בתחילת המלחמה, מתאר את התפיסה שהייתה מקובלת בימים שקדמו למתקפה: "שאלת המפתח הייתה מתי ובאילו נסיבות יעבירו המצרים את הדיוויזיות המשוריינות לצד המזרחי של התעלה... חיכינו להם [למצרים] וידענו שבסופו של דבר הם יעבירו את המשוריינות... כך הצגתי זאת לרמטכ"ל עוד לפני 12 באוקטובר. מדובר היה במתקפה של שתי ארמיות, שעל בסיס דיוויזיות השריון יפתחו מתקפה לעבר המעברים, טסה, בלוזה. המאמץ העיקרי נראה לנו בגזרת ארמייה 2. המטרה העיקרית הייתה להגיע לקו 30 ק"מ לפחות.

אף פעם לא טענו במהלך המלחמה כי המצרים אמורים להסתפק בקו של 10-12 ק"מ".⁵² אדרג הצבאי המתין למתקפת השריון הגדולה על בסיס התוכנית המצרית שהייתה בידיו בזמן המלחמה. אדרג הצבאי המתין למתקפה הזאת כבר ביום הלחימה הראשון, אך היא בוששה לבוא. לכן החלו בדרג הצבאי דיונים קדחתניים בשאלה אם על כוחות צה"ל להתמתן למתקפה הגדולה של המצרים או לצלוח את התעלה לגדה המערבית בלי שום קשר למהלכי המצרים ובכך לשפר את מצבו של צה"ל בחזית הדרום. בעיצומו של דיון מכריע בשאלה הזאת, שהתקיים ב-12 באוקטובר, התקבל מידע שהמתקפה המצרית הגדולה צפויה להתחיל ב-13 באוקטובר או יום לאחר מכן, ב-14 באוקטובר.

המקור של המידע הזה גם דיווח כי לפני המתקפה יונחתו כוחות קומנדו במעברים, וכי מאוחר יותר יחברו אל כוחות הקומנדו דיוויזיות השריון.⁵³ בשעות הראשונות של קרבות 14 באוקטובר העריך הרמטכ"ל כי "אנחנו נכנסים לקרב הגדול... אני יכול לומר לכם שהצבא המצרי יצא לקרב הגדול. הוא יצא להתקפה... אני חושב שזה מתאים למגמות של סאדאת להתלבש על המעברים של הגידי והמתלה".⁵⁴ כך סבר הרמטכ"ל גם בסופו של יום 14 באוקטובר, אף שגם הוא נאלץ להודות כי "לצערי תנופת המתקפה המצרית הייתה חלשה מדי".⁵⁵ במילים אחרות: אף שההתקפה של המצרים הייתה חלשה מכפי שהוא ציפה, נותר הרמטכ"ל משוכנע כי זו הייתה המתקפה המצרית הגדולה בהתאם לתוכנית המצרית המקורית.

דעתו של הרמטכ"ל עמדה בסתירה לדעתו של שר

הביטחון שסבר כי לא הייתה זו המתקפה הגדולה. כבר בבוקר 14 באוקטובר היסס שר הביטחון לקבוע אם זו "המתקפה הגדולה".⁵⁶ בסוף היום הפך ההיסוס לוודאות: דיין היה משוכנע כי מתקפת 14 באוקטובר לא הייתה המתקפה הגדולה. ביטוי לתפיסתו זו ניתן למצוא בדברים שאמר דיין למפקדי הצבא בסיכומו של יום 14 באוקטובר: "אין להניח שזו הפלישה הגדולה".⁵⁷ האלופים בר-לב, טל וגונן חלקו על דעתו.

ההיסטוריה הרשמית הישראלית ומייצגה ס"ל יונה בנדמן: "שלב אופרטיבי לביצוע"⁵⁸
 התזה המקובלת בהיסטוריה הרשמית של ישראל היא כי מתקפת 14 באוקטובר הייתה השלב האופרטיבי השלישי בתוכנית המלחמה המצרית, שתכליתו הייתה הגעה לחלק המזרחי של מעברי ההרים. אשר לעיתוי המתקפה חלוקות הדעות. יש הטוענים כי המתקפה בוצעה על-פי לוח הזמנים של תוכנית המתקפה, ויש הטוענים כי המתקפה הוקדמה בשל זיקה למתרחש בזירה הסורית. ס"ל יונה בנדמן, שהיה ראש ענף 6 בפתחת המלחמה, עמד אחר כך בראש צוות חקר אויב של מחלקת היסטוריה ובדק את מטרות המלחמה ואת תוכנית המתקפה המצרית. לתפיסתו, מתקפת 14 באוקטובר הייתה ביצוע של השלב האופרטיבי השלישי על-פי תוכנית המלחמה המצרית. עיתויה נקבע על-פי התוכנית המקורית ולא הושפע ישירות מהמתרחש בחזית הסורית. התוכנית הזאת חייבה "השתלטות על קו המעברים ההרריים ועל שדות

לאחר המלחמה טען שר ההגנה של סוריה, מוסטפה טלאס, כי "שיטת הביצוע של התוכנית בחזית המצרית הוכיחה שההנהגה המדינית של מצרים זתמה תוכנית הנוגדת את זו שהסכמנו עליה ואשר התחייבנו עליה זה כלפי זה"

הנפט במפרץ סואץ כיעד האסטרטגי האופרטיבי של הכוחות המזוינים".⁵⁹
 לטענת ס"ל בנדמן, היעד האופרטיבי שנקבע לשתי ארמיות השדה היה היערכות להגנה ממזרח למעברי ההרים.⁶⁰ ארמיה 2 אמורה הייתה להתייצב על קו מצפץ (נחל ים) - ג'בל קדריה - ביר גפגפה (רפידים). ארמיה 3 צריכה הייתה להיערך בקו רפידים - ג'בל אל-גידי - ראס אל-גידי - ראס סודר. תוכנית המלחמה - לפי בנדמן וצוות החוקרים שלו

- כללה שלושה שלבים מערכתיים:⁶¹
- שלב א' - חמש דיוויזיות רגלים (דרג אופרטיבי ראשון), מתוגברות בטנקים, בנשק נ"ט, בארטילריה ובהנדסה יצלחו את התעלה בחזית רחבה, יכבשו ראשי גשר בגדה המזרחית וייצבו ראשי גשר לעומק של 10-12 ק"מ עד יום ה"ע" +1 או "ע" +2. כמו כן נקבע כי בשעות המאוחרות של יום ה"ע" ינחתו מהים וממסוקים כוחות קומנדו בחוף המזרחי של מפרץ סואץ. על הכוחות האלה הוטל להשתלט על קטע החוף בין ראס מלעב לראס שרתיב ולאבטח את הציר לתנועתה של חטיבה ממוכנת 1 (מדיוויזיה ממוכנת 6) לכיבוש רצועת חוף עד 10 ק"מ דרומית לא-טור.
- שלב ב' - שלב ביניים, שהוגדר בתוכנית "עצירה אופרטיבית". בשלב הזה הוטל על כוחות הדרג האופרטיבי הראשון להתארגן בראשי הגשר ולבלום התקפות נגד ישראליות תוך הסבת אבדות רבות ככל האפשר לכוחות צה"ל. במהלך השלב הזה, לקראת פיתוח השלב שלאחר מכן, אמורים היו כוחות הדרג האופרטיבי השני לחצות את התעלה. יחד עימם אמורות היו סוללות של טילי קרקע-אוויר לחצות את התעלה ולהיערך בשטחים שממזרח לתעלה.
- שלב ג' - שתי דיוויזיות משורינות בסיוע חלקים משתי דיוויזיות ממוכנות (הדרג האופרטיבי השני) אמורות היו לכבוש את

שהמצרים ראו במהלכי 14 באוקטובר מתקפה ארמיונית.⁷¹ יתר על כן, הכוחות שתקפו היו מועטים ביחס לפוטנציאל הכוחות שהיו ערוכים ממערב לתעלה. הכוחות התוקפים כללו את כוחות הדרג האופרטיבי הראשון, שפעלו החל מהיום הראשון לחימה, ותיגברו אותם רק שתי חטיבות טנקים - חטיבת הטנקים 3 מדיוויזיית השריון 4 וחטיבת הטנקים 1 מדיוויזיית השריון 21.

בחזית ראש הגשר של דיוויזיית החי"ר 16 במרחב איסמעיליה ודורסואר פעלו שתי חטיבות טנקים - 14 ו-1 מהדיוויזיה המשורינית 21 - אך גם בהתקפותיהן אין לראות התקפה דיוויזיונית אלא שתי התקפות חטיבתיות נפרדות. חטיבה 14 לחמה מהיום הראשון עם דיוויזיית החי"ר 16 במסגרת הדרג האופרטיבי הראשון, ואילו חטיבה 1 הועברה במסגרת הדרג השני. החטיבות האלה פעלו במאמצים שונים ובשעות שונות. באופן דומה מתאר את הדברים קצין המודיעין של אוגדת שרון. לדבריו קשה היה להבחין במתקפה משורינית דיוויזיונית.⁷²

ד"ר עמירם אזוב: ספקות

ד"ר עמירם אזוב חקר את המגננה של צה"ל בחזית הדרום במלחמת יום הכיפורים בין 9 ל-14 באוקטובר. מחקרו בוחן את תפיסת המערכה בחזית הדרום ברמת המטכ"ל והפיקוד ואת הפרשנות המבצעית והטקטית שהשיעמו מפקדי האוגדות.⁷³ תפיסתו מסכימה עם ההיסטוריה הרשמית, אבל מצמצמת את יעדי המתקפה של המצרים ב-14 באוקטובר ומעלה ספקות בנוגע לגישה הרשמית ובנוגע לגישתו של ד"ר דני אשר.

לטענתו, מתקפת 14 באוקטובר הייתה שלב אופרטיבי⁷⁴ נוסף ומתוכנן של המצרים, שעיתויו נקבע כנראה מאילוצים מדיניים. המצרים תקפו עם מרב הסד"כ שלהם, אם כי זה לא חפף את תוכניתם המקורית. ההתקפות היו חלקן במאמצים דיוויזיוניים וחלקן במאמצים חטיבתיים.

היעד האופרטיבי של הכוחות המצריים - על-פי ד"ר אזוב - לא כוון לחלק המזרחי של מעברי ההרים, אלא עד החלק המערבי שלהם או לכל הפחות עד קו הגבעות בואכה טסה.⁷⁵

את ההחלטה על מתקפת 14 באוקטובר קיבל הדרג המדיני הבכיר והיא נבעה משלושה שיקולים מרכזיים: הלחץ הבין-לאומי להפסקת אש, הלחץ של הסורים להביא להסרת המאמצים של צה"ל מחזית רמת-הגולן לחזית סיני והרצון להרחיב את ההישגים הטריטוריאליים.

המסקנה של ד"ר אזוב היא כי "אין בידי מחקר זה לקבוע מסמרות בנוגע לגורמי ההנעה המדיניים, האסטרטגיים והטקטיים של המצרים במתקפת

כי "תוכנית מוגבלת ביותר", כזו שתסתפק בייצוב ראש גשר לכל אורך הגדה המזרחית בעומק של 12-10 ק"מ, תתאים ליכולות הצבא ואף תשרת בצורה טובה את מטרות המלחמה.⁶⁸

לדבריו, מתקפת 14 באוקטובר הייתה מהוססת, ולא נעשה בה ניסיון של ממש לחרוג מהקווים שבהם החזיקו המצרים. זוהי לדעתו של ד"ר אשר ההוכחה המשמעותית ביותר לכך שלא היה בכונת המצרים לחרוג מתפיסת המלחמה הכוללת המוגבלת בהיקפה.

אם המצרים אכן היו מוכנים להסתפק בהישגיהם עד 14 באוקטובר, מדוע הם בכל זאת יצאו למתקפה? ד"ר אשר טוען כי הם עשו זאת "בעיקר מטעמים של סולידריות ועמידה בהתחייבויות"⁶⁹ כלפי שותפיהם למלחמה, הסורים. ההיזדרדות במצבם של הסורים בחזית רמת-הגולן גרמה להם לדרוש מהמצרים לעמוד בהבטחותיהם מלפני המלחמה ולפתח את ההתקפה מזרחה. התקפה מעין זו, סברו הסורים, תביא להקלת הלחץ הישראלי - ובמיוחד ללחץ של חיל האוויר - בחזית הצפון ותשפר את מצבם.

המצרים, ששאפו להגביל את היקף המלחמה, היססו לפתח את המתקפה מזרחה. אולם הסורים לחצו, וכך, למרות התנגדותו של הרמטכ"ל המצרי שאזלי למתקפה, עיבדו המצרים תוכנית חפזה

תוכנית המלחמה המצרית - כך על-פי הגרסה הרשמית של צה"ל - קבעה שהיעד האופרטיבי מצוי ממזרח הייתה מתקפת 14 באוקטובר השלב המערכתי השלישי

למתקפה מזרחה כבר ב-12 באוקטובר. התנגדות מפקדי הארמיות למתקפה הזאת הובילה לדחייתה ביום נוסף. אי-הבנה בקרב מפקדי הצבא המצרי גרמה למפקדת דיוויזיית הרגלים 7 להורות לחטיבה הטנקים 25 לתקוף כבר ב-13 באוקטובר.⁷⁰

מתקפת 14 באוקטובר לא הייתה מהלך מצרי התקפי ולא חלק מתוכנית המלחמה הכוללת. היה זה מהלך מהוסס, מגומגם ולא נראה היה שהכוחות המצריים התכוונו באמת להגיע לקווי המשימה הסופיים שנקבעו להם. הכוחות החלו לנוע מזרחה, וכאשר נתקלו בהתנגדות ישראלית, הם בדרך כלל נעצרו.

את ההתקפות ביצעו בכל גזרה חטיבות מצומצמות. יומן של ארמיה 3 שנתפס שלל - מדגיש דני אשר - כלל לא מציין שמדובר היה בהתקפה ארמיונית. כמו כן לא קיים חומר שלל אחר שיצביע על כך

מעברי ההרים ולייצב קו הגנה ממזרח להם. את המשימה הזאת הן אמורות היו למלא בתוך ארבעה-חמישה ימים מתחילת השלב הזה. כיוון המאמץ העיקרי של המתקפה אמור היה להיות לעבר פתחת רפידיים.

התפיסה הזאת של בנדמן, הטוענת כי תוכנית המלחמה המצרית קבעה שהיעד האופרטיבי מצוי ממזרח למעברי ההרים וכי מתקפת 14 באוקטובר הייתה השלב המערכתי השלישי, הפכה לגרסה הרשמית של צה"ל.

ד"ר דני אשר: "טעמים של סולידריות ועמידה בהתחייבות"⁶²

תא"ל (מיל') ד"ר דני אשר⁶³ טוען כי יעדי המלחמה של המצרים על-פי תוכנית המלחמה שגיבשו כללו רק הגעה לעומק של 12-10 ק"מ. לפי תפיסתו, מתקפת 14 באוקטובר לא הייתה עוד שלב אופרטיבי בתוכנית המלחמה של המצרים. את המתקפה הזאת הם ביצעו מטעמים של סולידריות ושל עמידה בהתחייבויות כלפי הסורים, ולא הייתה להם שום כוונה לזכות בהישגים קרקעיים.

ממחקרו עולה שהכוחות המזוינים של מצרים יצאו ל"מלחמה כוללת המוגבלת בהיקפה"⁶⁴ כדי להשתלט על שטחים מצומצמים בהיקפם בעברה המזרחי של תעלת סואץ.⁶⁵ התוכנית המוגבלת למלחמה כללה - כך טוען ד"ר דני אשר - שני שלבים⁶⁶ והתגבשה במטכ"ל בראשותו של שאזלי:⁶⁷

- בשלב ראשון אמורות היו לחצות את התעלה חמש דיוויזיות רגלים כשהן מתוגברות כל אחת בחטיבת טנקים, ביחידות נ"ט, בארטילריה וביחידות נ"מ מיחידות אחרות. על כל דיוויזיה הוטל לצלוח את התעלה בגזרה שהוקצתה לה - שרוחבה כחמישה ק"מ ועומקה כשמונה ק"מ - תוך כדי לחימה בכוחות צה"ל. השלב הזה אמור היה להימשך מ"ש" עד "ש" 18+24 שעות. בסיומו אמור היה רוחבו של כל ראש גשר להיות מורחב לעומק של 12 ק"מ.
- בשלב השני אמורים היו להיסגר המרווחים בין ראשי הגשר הדיוויזיוניים ולהיווצר שני ראשי גשר ארמיוניים - בגזרת כל ארמיה. היעד הזה אמור היה להיות מושלם עד "ש" 48. עד "ש" 72+ אמורים היו שני ראשי הגשר הארמיוניים להתאחד לראש גשר אחד רצוף לכל רוחבה של הגדה בעומק של 9-12 ק"מ.

תוכנית המתקפה המצרית - קובע דני אשר - לא פסלה את האפשרות לפתח מתקפה לכיוון מזרח, אך בעוד העיסוק בהשתלטות על הרצועה ממזרח לתעלה היה נרחב ומפורט, ההשתלטות על מעברי ההרים הייתה רק אופציה. לטענת ד"ר אשר, ככל שהעמיק המתכנן המצרי בתכנון המלחמה, כך השכיל להבין

טבלה א': הסד"כ המצרי על-פי גישת המתקפה הגדולה⁸⁰

המשימה	שריון	חי"ר	גזרת
להבקיע למרחב בלוזה בכביש מקנטרה ובציר "מאדים"	חטיבת הטנקים העצמאית 15	דיוויזיית החי"ר 18	מאמץ עצמאי
הבקעה לעבר טסה בציר "עכביש" ובציר "פוטון"- "טליסמן"	הדיוויזיה המשורינת 21 הכוללת את חטיבת הטנקים 14 ואת חטיבת הטנקים 1	דיוויזיית החי"ר 16	ארמייה 2
הבקעה במרחב ציר "ספונטי"	חטיבת הטנקים 24 מהדיוויזיה הממוכנת 23	דיוויזיית החי"ר 2	ארמייה 2
הבקעה לעבר ציר הגידי	חטיבת הטנקים העצמאית 25	דיוויזיית החי"ר 7	ארמייה 3
הבקעה לאורך ואדי מבעוק, מדרום למוצא המתלה, עד כביש הרוחב	חטיבת הטנקים 3 מהדיוויזיה המשורינת 4 + גדוד חי"ר (מהחטיבה הממוכנת 113 מדיוויזיה 6)	דיוויזיית החי"ר 19	ארמייה 3
הבקעה בציר "יורה" ומדרום לו	הדיוויזיה הממוכנת 6 מוקטנת הכוללת את חטיבת הטנקים 22 ושאריות מהחטיבה הממוכנת 1		ארמייה 3

הערות לטבלה א'

- הכוחות שייכים ברובם לדרג האופרטיבי הראשון. הכוחות מהדרג האופרטיבי השני שעברו את התעלה ערב המתקפה היו: חטיבת הטנקים 1 מהדיוויזיה המשורינת 21, החטיבה הממוכנת 18 מדיוויזיה 21, חטיבת הטנקים 3 מהדיוויזיה המשורינת 4.
- במאמץ של הדיוויזיה המשורינת 21 יש לראות מאמץ דיוויזיוני, למרות העובדה שחטיבת הטנקים 14 לחמה מהיום הראשון.
- חטיבת הטנקים העצמאית 25 תקפה ב-14 באוקטובר ולא ב-13 באוקטובר.⁸¹
- במאמץ בדרום הגזרה יש לראות מאמץ דיוויזיוני מוקטן של הדיוויזיה הממוכנת 6.
- אין זה משנה אילו כוחות לא תקפו. מה שחשוב הוא שתקפו שלוש מתוך ארבע חטיבות הטנקים של הדיוויזיות המשורינות של הדרג האופרטיבי השני.⁸²

מסקנות

על-פי הנתונים האלה הסיק סא"ל בנדמן ש"השוואת המהלכים שביצעו הכוחות התוקפים עם תוכנית האב למתקפה מלמדת שארמייה 2 תקפה בציוותי כוחות ובכיווני תקיפה שתאמו באופן מלא את התוכנית המבצעית שהוכנה לפני המלחמה. ארמייה 3 תקפה אומנם בסד"כ חסר ובכיווני תקיפה שונים מאלה שנקבעו בתוכנית המבצעית, אולם הדבר הזה נגרם - לפחות בחלקו - כתוצאה מכך שבשטח התהווה מצב טקטי שהיה שונה מזה שאמור היה להיווצר על-פי ההערכות שהעריכו המתכננים המצריים לפני המלחמה".⁸³

נוטים להקטין את הסד"כ המצרי שתקף.⁸⁴ שתי הטבלאות שלהלן מציגות את ההבדלים בין שתי התפיסות השונות.

האומנם תקפו הכוחות המצריים בנחישות?

הדוגלים בתפיסה שמתקפת 14 באוקטובר הייתה המתקפה הגדולה, שבה פעלו הכוחות המצריים על-פי תוכנית המלחמה המצרית, טוענים כי המתקפה

במושג שאותו המציאו המצרים בדיעבד כדי לסבר את אוזני הסורים.

הכמות והמאפיינים של הסד"כ המצרי שתקף

באופן טבעי חלוקות שתי הגישות העיקריות בנוגע לכוחות שתקפו.

הדוגלים בתפיסת המתקפה הגדולה נוטים להגדיל את הסד"כ המצרי, בעוד מי שאינם רואים באירועי 14 באוקטובר את המתקפה הגדולה

14 באוקטובר. הקביעות הסופיות יחכו לפתיחת הארכיונים המצריים.⁷⁶

התפיסות והסוגיות השונות בנוגע למתקפת 14 אוקטובר

13-7 באוקטובר: עצירה אופרטיבית או עצירה טקטית?

מי שרואים במתקפת 14 באוקטובר את המתקפה הגדולה, סוברים כי המתכננים המצרים קבעו שהעצירה האופרטיבית תהיה שלב מערכתי מלא בתוכנית המתקפה המצרית - בין שלב הצליחה וכיבוש ראש גשר ממזרח לתעלה לבין השלב של פיתוח המתקפה לעבר מעברי ההרים ופתיחת רפידיים. שלב העצירה האופרטיבית מבטא את הכרת המתכננים המצרים בחוסר יכולתם של הכוחות המזוינים שלהם לצלוח את התעלה ולכבוש את המעברים במהלך אחד רצוף. העצירה נועדה לאפשר לכוחות הדרג האופרטיבי הראשון ליצור בגדה המזרחית בסיס מוצק, שצריך היה למלא שתי מטלות עיקריות: הראשונה, לקלוט את עוצבות הדרג האופרטיבי השני ואת סוללות הטק"א לקראת ביצוע השלב הבא של המתקפה, והשנייה, להשמיד מתוך מערך מבוצר, שיעור גדול ככל האפשר מעוצמת צה"ל. בכך חרגו המתכננים המצרים במודע מעקרונות הדוקטרינה הסובייטית ויצרו תוכנית שהייתה "פוטנט" מצרי מקורי.⁷⁷ מי שסוברים שמתקפת 14 באוקטובר לא הייתה המתקפה הגדולה גורסים שהעצירה האופרטיבית לא הייתה שלב מערכתי בפני עצמו, אלא היא בוצעה כיוון שהמצרים - עם התבססותם בראשי הגשר ממזרח לתעלה - השיגו את כל יעדיהם. התקיפה מזרחה לעבר המעברים לא הייתה יותר מאשר אפשרות אחת מיני רבות, והצבא המצרי כלל לא הוכן לקראת האפשרות הזאת. כך גם טען הרמטכ"ל שאולי. לדבריו, העצירה הזאת נועדה להימשך "עד שישתנו התנאים שהביאו לעצירה הזאת... והיא יכולה להימשך שבועות, חודשים או יותר".⁷⁸ לדבריו, איש לא ציפה כי הכוחות יידרשו לבצע את השלב הזה.

מי שדוגלים בתפיסה הזאת מדגישים כי המושג "עצירה אופרטיבית" ומשך הזמן שלה כלל לא הוזכרו במסמכים המצריים⁷⁹ ובכלל זה במפות המצריות בתקופה שקדמה למלחמה ובמהלכה. לכן יש לדעתם מקום למסקנה שהמושג הזה נולד לאחר המלחמה ונועד לשמש הסבר לשותפים הסורים מדוע לא תקפו המצרים לפני 14 באוקטובר. לדעתי, העובדה שהמושג "עצירה אופרטיבית" אינו מופיע בתו"ל המצרי ואינו מופיע במסמכי השלל המצריים מלמדת כי אכן מדובר

המשימה	שריון	חי"ר	גזרת
להבקיע למרחב בלוזה בכביש מקנטרה ובציר "מאדים"	חטיבת הטנקים העצמאית 15	דיוויזיית החי"ר 18	מאמץ עצמאי
להבקיע במרחב שבין איסמעיליה ודורסואר	חטיבת הטנקים 14 וחטיבת הטנקים 1 מהדיוויזיה המשורינת 21 בשני מאמצים שונים	דיוויזיית החי"ר 16	ארמייה 2
להבקיע במרחב פיראדן	חטיבת הטנקים 24 מהדיוויזיה הממוכנת 23	דיוויזיית החי"ר 2	ארמייה 2
להבקיע לעבר ציר הגידי - בדומה לניסיון ההבקעה יום קודם לכן	חטיבת הטנקים העצמאית 25	דיוויזיית החי"ר 7	ארמייה 3
להבקיע לאורך ואדי מבעוק, מדרום למוצא המתלה, עד כביש הרחוב	חטיבת הטנקים 3 מהדיוויזיה המשורינת 4	דיוויזיית החי"ר 19	ארמייה 3
להבקיע בציר "יורה" ומדרום לו	חטיבת הטנקים 22		ארמייה 3

הזאת - בדומה לכל הפעולות של המצרים בימי הלחימה שלפני כן - בוצעה בנחישות ומתוך כוונה להגיע לקו המעברים ואף מזרחית לקו הזה. לעומת זאת הדוגלים בתפיסה האומרת כי מתקפת 14 באוקטובר לא הייתה המתקפה הגדולה טוענים כי היא בוצעה בהססנות ולא היו לה יעדים מוגדרים. ד"ר דני אשר טוען בספרו כי המתקפה הזאת נערכה בגמגום וכי הכוחות המצריים לא פעלו בנחרצות על-פי תוכנית מגובשת שכללה יעדים ברורים. לדבריו, על הכוחות המצריים הוטל לתקוף מזרחה כדי להשיג יעדים טקטיים קרובים. הכוחות נעו בהססנות ונעצרו ברגע שנתקלו באש של צה"ל. כך גם מעיד הקמ"ן של אוגדת שרון: הכוחות המצריים תקפו בטפטוף ונעצרו כל אימת שנתקלו באש של כוחות צה"ל.⁸⁶ לדעתו הלחימה חסרת הנחישות של הכוחות המצריים מלמדת כי לא הייתה זו המתקפה הגדולה שצה"ל ציפה לה.

לעומתו טוען ד"ר אזוב כי בגזרת ארמייה 2 לחמו הכוחות המצריים בנחישות רבה. כדי לבסס את טענתו הוא מצטט עדויות של לוחמי צה"ל באותה החזית. עם זאת בהמשך ספרו כותב ד"ר אזוב כי בגזרת ארמייה 3 לא הפגינו המצרים דבקות במשימה.⁸⁷ ד"ר אזוב עצמו מנסה לפתור את הסתירה בין הנחישות של חיילי ארמייה 2 לחוסר הנחישות של חיילי ארמייה 3: לדבריו ייתכן כי חיילי ארמייה 3 לא היו מיומנים דיים בלוחמת שריון, ומה שחיילי צה"ל הגדירו "חוסר מוטיוציה" היה בפועל חוסר מיומנות בהפעלת טנקים. על-פי הגישה הזאת פעלו גם הכוחות של ארמייה 3 בנחישות רבה - אך בהתאם ליכולתם המוגבלת.⁸⁸ אל"ם (מיל) בני מיכלסון, לשעבר רמ"ח היסטוריה, טוען כי המצרים לחמו כמו שהם יודעים - "בצורה שלומיאלית". לדבריו, המצרים נכשלו בכל מהלכי המלחמה שביצעו, למעט האקט של צליחת התעלה, שבו הצליחו. אם מאמצים את גישתו של אל"ם מיכלסון, הרי ניתן לקבוע שהמצרים פעלו ב-14 באוקטובר כמיטב יכולתם, אלא שהיכולת שלהם לא הייתה מרשימה במיוחד. לדעתי ניתן לקבוע כי ככלל לא תקפו המצרים בנחישות ב-14 באוקטובר.

כמה טנקים נפגעו למצרים במתקפת 14 באוקטובר?

שיעור האבדות של המצרים ב-14 באוקטובר הוא סוגיה חשובה המאפשרת לקבוע מה הייתה מידת האינטנסיביות של מתקפתם. ובמילים של ד"ר אזוב: "לחוקרים שבאו מאוחר יותר שימשו הנתונים בסיס להבנה של היקף המתקפה המצרית בדרך לניסיון לענות על השאלה: האם מדובר במתקפה הכוללת?"⁸⁹

הערות לטבלה ב'

1. לא כל הדיוויזיה המשורינת 21 עברה לגדה המזרחית. החטיבה הממוכנת 18 נותרה בגדה המערבית.
2. אין לראות במתקפה של דיוויזיה 21 מתקפה דיוויזיונית, שכן אלה היו שתי התקפות חטיבתיות במאמצים שונים ובזמנים שונים.
3. בשל בלבול בקרב המצרים תקפה חטיבת הטנקים העצמאית 25 ב-13 באוקטובר וחזרה ותקפה (כנראה ב-14 באוקטובר. זו אחת הסיבות לכך שתקיפתה לא הייתה אפקטיבית. חטיבת הטנקים 22 לא תקפה יחד עם שאריות החטיבה הממוכנת 1 במעטה דיוויזיוני.
4. חטיבת הטנקים 3 לא תקפה בסיוע גדוד חי"ר.
5. במתקפה השתתפו רק שתי חטיבות טנקים רעננות שהועברו מהגדה המערבית - חטיבת הטנקים 3 וחטיבת הטנקים 1. כל הכוחות האחרים שהשתתפו במתקפה היו שחוקים, שכן הם נלחמו החל מהיום הראשון למלחמה.
6. גם מיומן המלחמה שנלקח שלל לא ניתן להבין שמדובר היה במתקפה ארמינית או לחלופין במתקפה דיוויזיונית.
7. למעשה כוחות רבים מהדרג האופרטיבי השני לא תקפו: הדיוויזיה הממוכנת 23 (למעט חטיבת הטנקים 24 שנלחמה החל מהיום הראשון), הדיוויזיה הממוכנת 6 (למעט חטיבת הטנקים 22 שנלחמה החל מהיום הראשון), הדיוויזיה המשורינת 4 (למעט חטיבת הטנקים 3 שהצטרפה למתקפה).

המסקנות

אין לראות במתקפה הזאת ביצוע של השלב המערכתי השלישי של תוכנית האב המצרית. כל שנתבעו הדיוויזיות באותו היום לבצע היו מהלכים מקומיים בהיקף של חטיבות מצומצמות בכל גזרה. מהסיבה הזאת לא נקבעו יעדים ברורים, והדבר גרם לכוחות לתקוף בהססנות. לדעתי, לא ניתן להסיק מהסד"כ המצרי שתקף ב-14 באוקטובר אם זה היה השלב המערכתי השלישי על-פי התוכנית המצרית.

הנתונים על מספר הטנקים המצריים שנפגעו ב־14 באוקטובר נעים בין 100 ל־250. הפער הגדול הזה נובע הן מהאינטרסים השונים של המקורות המצריים והישראליים בקביעת המספר של האבדות והן משום שקיים קושי אובייקטיבי למנות את מספר האבדות תוך כדי הקרב.⁹⁰ באופן כללי ניתן לקבוע כי מי שרואים באירועי 14 באוקטובר את המתקפה הגדולה נוטים להגדיל את מספר הטנקים המצריים שנפגעו עד כדי 250. לעומתם מי שאינם רואים בקרבות האלה את המתקפה הגדולה נוטים להקטין את מספר האבדות של המצרים עד כדי 100 טנקים בלבד.

האם עברו סוללות טק"א לגדה המזרחית לפני המתקפה?

"אילו הייתי דוחף את כוחותיי... בלי שאמצעי ההגנה שלי נגד העליונות של האויב באוויר יהיו מוכנים [מוצבים בגדה המזרחית], משמעות הדבר שהייתי מטיל את מלוא הנטל על כוחות האוויר ומעמיס עליהם מעבר ליכולתם"⁹¹ - כך הצדיק איסמעיל עלי את העצירה האופרטיבית של הכוחות המצריים בין 6 ל־13 באוקטובר. במילים אחרות: המשך המתקפה היה, לדעתו, מותנה בהעברת סוללות הטק"א לגדה המזרחית.

האם אכן הועברו סוללות טק"א לגדה המזרחית של התעלה לפני מתקפת 14 באוקטובר כדי להגן על כוחות היבשה? לתשובה על השאלה הזאת יש חשיבות רבה לדיון אם ב־14 באוקטובר ביצעו המצרים את המתקפה הגדולה על־פי תוכנית המלחמה שלהם.

בנדמן טוען במחקרו כי לפני המתקפה עברו לגדה המזרחית 14 סוללות טק"א מתוך ה־55 שהיו למצרים.⁹² העובדה הזאת משמשת "ההוכחה הניצחת לכך שמגמת הכוחות המזוינים בהתקפה שפתחו ב־14 באוקטובר אכן הייתה להגיע אל המעברים ההרריים כפי שנקבע בתוכנית האב".⁹³ לעומתו טוען שאולי כי במתקפת 14 באוקטובר "גזרנו על צוותי הטנקים שלנו לתקוף בשטח פתוח שנשלט על־ידי חיל האוויר של האויב",⁹⁴ וכי טרם המתקפה הוא התרה בפני עלי ללמוד את הלקח ממה שאירע לחטיבה הממוכנת 1 אשר הוצאה מכלל פעולה עקב יציאתה מטווח האמ"ט ב־10 באוקטובר. במילים אחרות: לתפיסתו, גם אם עברו סוללות טק"א, הן היו מעטות ולא נתנו כיסוי אווירי לכוחות היבשה כפי שמתחייב מהדוקטרינה הסובייטית.

תיאורים של הקרבות בגזרה הדרומית של ארמייה 3 מלמדים כי כלי רכב משוריינים רבים של הצבא המצרי הושמדו בתקיפות של חיל האוויר הישראלי משום שיצאו מחוץ לתחום

האמ"ט. אם אכן עברו סוללות טק"א לגדה המזרחית של התעלה, מדוע הן לא הגנו על כוחות היבשה מפני תקיפות מהאוויר?⁹⁵ לדעתי אין להסיק ממעבר סוללות הטק"א מזרחה - אם בכלל עברו סוללות כלשהן - כי אירועי 14 באוקטובר היו המתקפה הגדולה על־פי תוכנית האב המצרית.

מדוע לא הופעלו כוחות הקומנדו במתקפת 14 באוקטובר?

במתקפת 14 באוקטובר לא הפעילו המצרים כוחות קומנדו,⁹⁶ חוץ מאשר כוח בודד במרחב טסה. הכוח הזה הושמד ולא השפיע כלל על המערכה. מדוע לא הופעלו כוחות קומנדו במתקפה הזאת? האם אי־הפעלתם של כוחות הקומנדו מלמדת שלמצרים לא היו יעדים אופרטיביים באותו היום? לדברי ד"ר אלחנן אורן, ב־12 באוקטובר הגיע אל

המאמר הזה מלמד שמתקפת 14 באוקטובר לא הייתה אלא מפגן ראווה שנועד לרצות את הסורים

צה"ל מידע⁹⁷ שלפיו צפויה מתקפה של המצרים. המידע קבע כי למתקפה, שתבצע ב־13 באוקטובר או למחרת, יקדמו הנחתות של שלוש חטיבות צנחנים באזור ביר־ג'גפה ובמיתלה כדי להשתלט על מרכזים חיוניים ועל מעברים הכרחיים.⁹⁸ יום לאחר מכן העריך הרמטכ"ל כי המצרים יתקפו למחרת, ב־14 באוקטובר, בשעות הבוקר או בשעות החשכה האחרונות בשלושה מאמצים דיוויזיוניים משוריינים. בלילה - כך העריך הרמטכ"ל - יונחתו או יצנחו צנחנים מצרים במעברים, וכאשר יעלה היום, ישאפו המצרים לחבור אל הכוחות שצנחו.⁹⁹ בפועל לא הפעילו המצרים צנחנים וקומנדו - חוץ מאשר באזור "אלתרן" שבמרחב טסה.

ד"ר אורן טוען כי ברגע האחרון נרתעו המצרים מלהפעיל כוחות קומנדו בשל האבדות הכבדות שספגו אלה בימים הראשונים של הלחימה.¹⁰⁰ אברהם אילון מסכים עם טענתו של ד"ר אורן, אך מעלה אפשרות נוספת מדוע לא הופעלו כוחות הקומנדו. לדבריו, ייתכן שהצנחת הקומנדו אמורה הייתה להתבצע רק לאחר שכוחות השריון המצריים יצליחו להשיג הבקעה ראשונית של החזית. מאחר שכוחות השריון המצריים נכשלו במאמציהם להשיג הבקעה כלשהי, לא היה טעם להצניח את כוחות הקומנדו במעברים.¹⁰¹

בניגוד להשערות האלה סובר ד"ר דני אשר כי אי־הנחתתם של כוחות קומנדו מצריים במעברים

יש בה כדי ללמד כי שיתופם בוטל עקב ההחלטה לצמצם את טווחי ההתקדמות. כך בשלב הראשון למלחמה וכך במתקפת 14 באוקטובר.¹⁰² לדעתי, העובדה שהמצרים לא הפעילו ב־14 באוקטובר את כוחות הקומנדו הרבים שעמדו לרשותם מלמדת שהם צימצמו את יעדי הלחימה. אין זה סביר להניח כי כוחות רבים לא יופעלו בגלל רתיעה מפני אבדות, שכן כל פעולה צבאית טומנת בחובה סיכון. אילו היו המצרים רוצים באמת להשתלט על המעברים, הרי הסיכוי שהיה טמון בהנחתת כוחות במעברים ובשטחים חיוניים אחרים היה גובר על החשש מפני הסיכון הכרוך בכך.

סיכום

בקרב המפקדים והחוקרים של מלחמת יום הכיפורים - הן הישראלים והן המצרים - ישנה מחלוקת עמוקה בנוגע לשאלה אילו יעדים רצו המצרים להשיג במתקפת 14 באוקטובר 1973. השאלה המרכזית שבנוגע אליה אין הסכמה היא אם המתקפה הזאת הייתה מאמץ אמיתי של המצרים להגיע למעברי ההרים בסיני - בהתאם לתוכנית המלחמה שלהם - או שמדובר היה במראית עין של מאמץ אופרטיבי נרחב שלא נועד להשיג יעדים של ממש בשטח אלא רק לרצות את הסורים. אלה, כידוע, התלוננו על שהמצרים אינם משתדלים במיוחד להסיט את הלחץ של צה"ל מחזית הגולן לחזית סיני.

הסקירה המקפת של העדויות ושל הדעות שנעשתה בעבודה הזאת מלמדת, לדעתי, שמתקפת 14 באוקטובר אכן לא הייתה השלב המערכתי השלישי לפי תוכנית האב המצרית, אלא מדובר היה במפגן ראווה עקר שנועד בשל הלחץ שהפעילו הסורים. המסקנה הזאת מתבססת - בין היתר - על עדויות בנוגע לנחישות הלחימה של המצרים ב־14 באוקטובר, על זיכרונותיהם של המפקדים המצרים, על בדיקה מעמיקה של מאפייני הפעילות של יחידות הקומנדו והטק"א המצריות באותו היום ועל מידע רב שהופק ממסמכי שלל. עם זאת המסקנה הזאת אינה בבחינת סוף פסוק, ועלינו להמתין לפרסומם של מסמכים מצריים נוספים כדי להכריע סופית בסוגיה הזאת.

המאמר מבוסס על עבודה סמינריונית שהגיש בניה ריין במסגרת סמינר על מלחמת יום הכיפורים שבו למד בעת שהיה חניך במכללה לפיקוד טקטי. בניה ריין נהרג במלחמת לבנון השנייה בעת שפיקד על פלוגת טנקים וקיבל צל"ש אלוף הפיקוד על לחימתו. בעבודה שכתב בניה ריין הוא מודה לתא"ל (מיל') ד"ר דני אשר, שהדריך אותו בכתיבה, וכן לסא"ל יונה בנדמן ז"ל, לד"ר עמירם אזוב ולאל"ם (מיל') בני מיכלסון.

הערות

1. חיים הרצוג, **מלחמת יום הדין**, עידינים, ירושלים, 1975, עמ' 188
2. סעד א־דין שאזלי, **חציית התעלה**, מערכות, תל־אביב, 1987, עמ' 176
3. החריג היחיד הוא שר המלחמה איסמעיל עלי שטען שאחרי המלחמה כי "אנחנו ניצחנו בקרב הזה, וחרף אבדותינו הסכנו לאויב אבדות כבדות. אף התקדמו כמה קילומטרים, ובכך הקלנו את הלחץ בחזית של אחינו הסורים". אברהם אילון, "יום ה־14 באוקטובר 1973 - מדוע נמחק מן ההיסטוריה בספר זיכרונותיו של סאדאת?", **מערכות** 266, נובמבר 1978, עמ' 12-9 ו־18
4. שאזלי, **חציית התעלה**, עמ' 18
5. עבד אל־עיני גמאסי, **זיכרונות אל־גמאסי - מלחמת אוקטובר 1973**, מודיעין פד"ס, יולי 1994, עמ' 242
6. הרצוג, **מלחמת יום הדין**, עמ' 187
7. רונן ברמלן וגיל מלצר, **מלחמת יום כיפור - זמן אמת**, ידיעות אחרונות - ספרי חמד, תל־אביב, 2003, עמ' 210
8. מהסיבה הזאת לא ידע סאדאת עד 16 באוקטובר שכוחות צה"ל חצו את התעלה, ובנאומו בפני מועצת העם אמר: "אנו מוכנים בשעה זו, אפילו בשעה זו, להתחיל בטיהור תעלת סואץ לקראת פתיחתה לשיט בין־לאומי". הרצוג, **מלחמת יום הדין**, עמ' 209
9. **שם**, עמ' 243
10. דני אשר, **לשבור את הקונספציה**, מערכות, תל־אביב, 2003, עמ' 236
11. אבי שי, "ראיית מלחמת יום הכיפורים בעיני המצרים", **מערכות** 245, יולי 1975, עמ' 30
12. אבי שי, "מצרים לקראת מלחמת יום הכיפורים - מטרות המלחמה ותוכנית המתקפה", **מערכות** 250, יולי 1976, עמ' 35, הערה 31. שי מצייין שם כי ממסמכי שלל עולה ש־14 בינואר היה התאריך המוקדם ביותר לביצועה של תוכנית האב למתקפה. כמו כן מובא שם ציטוט של סאדאת שלפיו "תוכנית ההתקפה הייתה מוכנה כבר בינואר 1973".
13. סאדאת ביטחה עם עיתונאים ב־2 באוקטובר 1974. בתוך: אג"ם - מה"ד - היסטוריה, צוות חקר אויב, **מלחמת יום הכיפורים: מצרים - מטרות המלחמה ותוכנית המתקפה**, אפריל 1981, עמ' 4 הערה 9
14. סאדאת בראיון שהתפרסם ברוז אל־יוסף. בתוך: **מצרים - מטרות המלחמה ותוכנית המתקפה**, עמ' 10 הערה 47
15. הנימוק המרכזי הוא העובדה כי הגרסה המצרית הרשמית, שאותה הכתיב סאדאת, קבעה כי יעדי המלחמה היו הגעה למעברים.
16. אנואר סאדאת, **סיפור חיי**, עידינים - ידיעות אחרונות, ירושלים, 1978, עמ' 250-252
17. אברהם אילון, **יום ה־14 באוקטובר**, עמ' 9
18. **שם**
19. דני אשר, **לשבור את הקונספציה**, עמ' 136

20. שאזלי, **חציית התעלה**, עמ' 22. לדברי אבי שי, כניסתו לתפקיד שר מלחמה הביאה ל"ירוויזיה כוללת בתוכנית, כך שעד ינואר 1973 הושלם עיבודה לחלוטין". אבי שי, **מצרים לקראת מלחמת יום הכיפורים**, עמ' 20
21. על־פי ראיונות לעיתון רוז אל־יוסף במחצית השנייה של 1974. בתוך: אברהם אילון, **יום ה־14 באוקטובר**, עמ' 14
22. ראיון עם שר ההגנה עלי שמובא בתוך: אבי שי, **ראיית מלחמת יום הכיפורים בעיני המצרים**, עמ' 33
23. ראיון עם הייכל **שם**, עמ' 33, הערה 27. כמו כן מובא הראיון הזה במלואו אצל גמאסי, עמ' 233
24. שאזלי, **חציית התעלה**, עמ' 17. על יחסי הכוחות בין הצבאות המבטאים את הנחיתות המצרית ראו עמ' 12-17
25. **שם**, עמ' 24-26
26. **שם**, עמ' 178-179
27. **שם**, עמ' 180. הרצוג מצייין בספרו כי לדברי שבויים מצרים השווה שאזלי את אבדות המצרים ב־14 באוקטובר לאבדות שסבלו הישראלים ב־6 באוקטובר. את האבדות הכבדות של המצרים ייחס שאזלי לנשק הנ"ט של ישראל. הרצוג, **מלחמת יום הדין**, עמ' 188
28. שאזלי, **חציית התעלה**, עמ' 182.
29. גמאסי, **זיכרונות**, עמ' 240
30. **שם**, עמ' 116
31. **שם**, עמ' 231. נראה כי פסק הזמן אמור היה להסתיים לכל המאוחר ב־15 באוקטובר, שכן בתשובה לשאלה של עיתונאי אמר גמאסי ש"הסורים לחצו עלינו לפתוח במתקפה ב־13 באוקטובר, יומיים לפני המועד [שנקבע לה בתוכנית]". **מצרים - מטרות המלחמה ותוכנית המתקפה**, עמ' 45
32. גמאסי, **זיכרונות**, עמ' 232
33. **שם**, עמ' 229
34. סתירה לדברים האלה ניתן למצוא בהרצאה שנשא בדצמבר 1974, שבה הסביר כי לא ניתן היה לבצע את המתקפה לפני 14 באוקטובר משום שהכוחות המצריים ניצלו את הימים האלה כדי להעביר כוחות לגדה המזרחית תוך בלימת התקפות של כוחות צה"ל. הקרבות האלה, לדבריו, הסבו לצה"ל אבדות בנפש ובציוד - מה שהגביר את הדמורליזציה בצד הישראלי. על ההרצאה הזאת ראו: אברהם אילון, **שם**, עמ' 13
35. ראיון עם גמאסי המובא בתוך: **מצרים - מטרות המלחמה ותוכנית המתקפה**, עמ' 49
36. גמאסי, **זיכרונות**, עמ' 241
37. אברהם אילון, **יום ה־14 באוקטובר**, עמ' 14
38. **שם**, עמ' 18. הוא מצייין שם כי להערכתו הדברים האלה הם "על דרך הדמיון המזרחי".
39. שמואל בר, **מלחמת יום הכיפורים בעיני הערבים**, מערכות, תל־אביב, 1986, עמ'

16. כמו כן ראו: אברהם אילון, **יום ה־14 באוקטובר**, עמ' 13. הוא מצייין שם ש"חסיני הייכל חדל להיות סופר הנשיא וכתב ספר אוביקטיבי יחסית".
40. אברהם אילון, **יום ה־14 באוקטובר**, עמ' 16 הערה 22
41. דני אשר, **לשבור את הקונספציה**, עמ' 231
42. נאום אסד בתוך אבי שי, **מצרים לקראת מלחמת יום הכיפורים**, עמ' 33 הערה 6. על התפיסות השונות של הסורים ושל המצרים בנוגע למטרת המלחמה ראו: דני אשר, "התוכנית הסורית למלחמת יום הכיפורים ומהלכי הלחימה", בתוך: חגי גולן ושואל שי (עורכים), **מלחמה היום - חקרי מלחמת יום הכיפורים**, מערכות, תל־אביב, אוקטובר 2003, עמ' 293. כמו כן ראו: דני אשר, **לשבור את הקונספציה**, עמ' 231, שם מתואר כיצד ראו הסורים את הבדלי הגישות בינם לבין המצרים בנוגע למלחמה.
43. שאזלי, **חציית התעלה**, עמ' 26
44. **מצרים - מטרות המלחמה ותוכנית המתקפה**, עמ' 47. כן ראו ציטוטים דומים של שר ההגנה הסורי טלאס בתוך: שמואל בר, **מלחמת יום הכיפורים בעיני הערבים**, עמ' 33
45. פטריק סיל, **אסד**, מערכות, תל־אביב, 1993, עמ' 210
46. נאום שר ההגנה טלאס וראיון של אסד. בתוך: שמואל בר, **מלחמת יום הכיפורים בעיני הערבים**, עמ' 93
47. סיל, **אסד**, עמ' 214
48. אריה בראון, **משה דיין במלחמת יום הכיפורים**, עידינים - ידיעות אחרונות, ירושלים, עמ' 176
49. על ההמתנה בימים הראשונים ועל השגיאות האופרטיביות שנבעו מההמתנה השגויה הזאת ראו: סא"ל מ', "העצירה האופרטיבית של הצבא המצרי במלחמת יום הכיפורים", **מערכות** 327, נובמבר־דצמבר 1992, עמ' 12-19
50. דני אשר, "מי־הוראה 41 ליתרריר 41 - מתורת לחימה מצרית למלחמה", **מערכות** 332, ספטמבר־אוקטובר 1993, עמ' 49. דני אשר כותב שהתוכנית האלה נגדו את התוכנית המצרית שבוצעה ושהתעדכנה בינואר 1973
51. דני אשר, "מי־הוראה 41 ליתרריר 41", עמ' 49
52. ראיון עם יזוי שמובא אצל עמירם אזוב, **מגננה - חזית הדרום במלחמת יום הכיפורים**, 9-14 באוקטובר 1973, אפריל 2004, עמ' 192 (פרסום פנימי בצה"ל)
53. אלחנן אורן, **מלחמת יום הכיפורים בזירת הדרום**, אג"ם - מה"ד - היסטוריה, עמ' 207-208. ראו גם: שמעון גולן, "12.10.73 - עמדות הרמטכ"ל והדרג המדיני: צליחת התעלה, הצורך בהפסקת אש והדרך להשיגה", **מערכות** 327, נובמבר־דצמבר 1992
54. הרמטכ"ל בישיבת הממשלה ב-15: 10 בבוקר 14 באוקטובר. בתוך: עמירם אזוב, **מגננה**,

עמ' 203

55. **שם**, עמ' 266. במטכ"ל ובפיקוד הדרום ציפו כי נוסף על חטיבת הטנקים 3 מהדיוויזיה המשוריינת 4 יצטרפו ללחימה שאר יחידות הדיוויזיה על-פי התוכנית המוצעת. אירגוען של שאר יחידות הדיוויזיה גרמה לכך שאל מול המאמץ העיקרי בגזרה של אוגדה 252 הופעל כוח בסד"כ קטן, בעוד חטיבה 401 ברובה הגדול לא נלחמה והמתינה לשאר היחידות של הדיוויזיה המשוריינת 4. עמירם אזוב, **מגננה**, עמ' 241
56. חיים הרצוג, **מלחמת יום הדין**, עמ' 186
57. אריה בראון, **משה דיין במלחמת יום הכיפורים**, עמ' 170
58. **שם**, עמ' 49
59. **שם**, עמ' 79
60. **שם**, עמ' 39
61. **שם**, עמ' 40
62. **דני אשר**, **לשבור את הקונספציה**, עמ' 233
63. על תפיסתו של דני אשר ראו בספרו **לשבור את הקונספציה** וכן במאמרו שפורסמו במערכות: "מי הוראה 41" ליתחרי 41", **מערכות** 332, ספטמבר-אוקטובר 1993, ו"התוכנית המוצעת למלחמת יום הכיפורים", **מערכות** 361, נובמבר 1998, עמ' 2-13
64. דני אשר, **לשבור את הקונספציה**, עמ' 23
65. בהתאם לזאת מביא דני אשר את דברי סאדאת: "בעת שתיכנו את המלחמה וקבענו את יעדיה, הנחנו כי מה שחשוב איננו מספר הקילומטרים מן האדמה הכבושה. אדרבה, ניפון תורת הביטחון של ישראל והתגברות על חוסר האמון של העולם בדיבורנו וביכולת העשייה שלנו היו חשובים לנו יותר מחציית התעלה ומכיבוש קו בר לב". דני אשר, **לשבור את הקונספציה**, עמ' 100
66. לדברי דני אשר הבעיה של הפיקוד הישראלי במלחמה הייתה אירבנותו כי בינואר 1973 שונו וצומצמו יעדי המלחמה. הפיקוד הישראלי ישבע תוכנית אחרת, מוקדמת ולא רלוונטית, ולכן למן היום הראשון ללחימה המתין לפריצתן של דיוויזיות השריון מזרחה. דני אשר, **"מי הוראה 41" ליתחרי 41**", עמ' 49
67. דני אשר, **לשבור את הקונספציה**, עמ' 141-140, על-פי שאזלי, **חציית התעלה**, עמ' 26-24
68. דני אשר, **לשבור את הקונספציה**, עמ' 142
69. **שם**, עמ' 233. רונן ברגמן מקבל את התפיסה הזאת וטוען כי "מצרים תקפה לצאת ידי חובה. הייתה זו התקפה לא מתואמת ולא מושכלת" שעניינה לרצות את הסורים ואת הסובייטים. לדבריו, המצרים הונו את הסורים בעת קביעת היעדים האופרטיביים למלחמה. את ההונאה הזאת הוא מכנה "התרמית הגדולה". ראו: רונן ברגמן, **זמן אמת**, בפרק 14 באוקטובר - הפוך על הפוך", עמ' 211-217
70. דני אשר, **לשבור את הקונספציה**, עמ' 234
71. **שם**, עמ' 235
72. **שם**, עמ' 236
73. עמירם אזוב, **מגננה**, עמ' 5. לשם כך הוא נעזר במסמכים ובהקלטות של המטכ"ל ושל פיקוד

דרום.

74. בדבריו הוא מסתמך על הסימנים המעידים למתקפה כגון: העברת 14 סוללות טק"א לגדה המזרחית ערב 14 באוקטובר בהתאם לתו"ל הסובייטי. **ראיון עם עמירם אזוב**, ב"9 יוני 2004
75. לדבריו, הסיבה לכך היא שכך תוכנן מראש בתוכנית המצרית, או שהיעדים צומצמו בגלל התנגדות הרמטכ"ל למתקפה והשחיקה המרובה של הכוח. **ראיון עם עמירם אזוב** ב"9 ביוני 2004
76. עמירם אזוב, **מגננה**, עמ' 249
77. **מצרים - מטרות המלחמה ותוכנית המתקפה**, עמ' 44. כן מובאים שם דבריו של עלי שהתוכנית המצרית "הייתה שונה לחלוטין מרעיונות התכנון ששמענו מהמומחים הסובייטים". על ההצדקה לעצירה האופרטיבית ראו במאמרו של סא"ל מ', **העצירה האופרטיבית**, עמ' 12-13; בר, **מלחמת יום הכיפורים בעיני הערבים**, עמ' 36-38. על משך העצירה האופרטיבית ראו: **מצרים - מטרות המלחמה ותוכנית המתקפה**, עמ' 45
78. שאזלי, **חציית התעלה**, בתוך: דני אשר, **לשבור את הקונספציה**, עמ' 231
79. חריגה אחת היא מסמך שלל מצרי 11/116 - שנושאו הוא הוראות הלוחמה האלקטרונית - מפקדת ארמיה 3 מ-28 בספטמבר. שם מדובר במפורש על "עצירה טקטית" ולא "אופרטיבית" שאמורה להימשך יומיים - שלושה. דני אשר, **לשבור את הקונספציה**, עמ' 159 הערה 90
80. הבסיס לטבלה: אלחנן אורן, **מלחמת יום הכיפורים בזירת הדרום**, עמ' 213. כמו כן ראו: אברהם אילון, **יום ה"14 באוקטובר 1973**, עמ' 14; צוות חזית דרום, **מלחמת יום הכיפורים בזירת הדרום: סקירה כללית - טיוטה להערות**, אג"ם - מה"ד - היסטוריה, ספטמבר 1975, עמ' 84; עמירם אזוב, **מגננה**, עמ' 195-196. יש לציין כי טבלה הזאת נעשה ניסיון לתת גישה מקסימליסטית כדי להקצין את התפיסה הזאת.
81. אלחנן אורן, **מלחמת יום הכיפורים בזירת הדרום**, עמ' 213. כך עולה גם מראיון עם בני **מיכלסון** שנערך ב"23 במאי 2004
82. **ראיון בני מיכלסון**
83. **מצרים - מטרות המלחמה ותוכנית המתקפה**, עמ' 49
84. כאן - מסיבות מובנות - יש להמעיט מערך עדותו של שאזלי: בניסיונו לתרץ את כישלונו למנוע את הפריצה בדורסוואר הוא הגדיל את מספר הטנקים שתקפו. ראו: שאזלי, **חציית התעלה**, עמ' 180
85. דני אשר, **לשבור את הקונספציה**, עמ' 236; איתן הבר וזאב שיף, "ההתקפה המשוריינת ב"14 באוקטובר", **לקסיקון מלחמת יום הכיפורים**, זמורה ביתן - דביר הוצאה לאור, אור-יהודה, 2003, עמ' 142-144
86. דני אשר, **לשבור את הקונספציה**, עמ' 236-235
87. עמירם אזוב, **מגננה**, עמ' 247. על הלחימה בוואדי מבעוק כתב אזוב כי "החיי"ר הפסיק התקדמותו, וצוותי הטנקים נראו באופן תמוה למדי יושבים ליד הטנקים שלהם כבשעת

תרגילי. **שם**, עמ' 244

88. **שם**, עמ' 195
89. **שם**, עמ' 252
90. ובמקרה הזה גם לנתח את התצ"אות לאחר הקרב. עמירם אזוב, **מגננה**, עמ' 252-260
91. עלי בראיון להיכל. מובא בתוך: **מצרים - מטרות המלחמה ותוכנית המתקפה**, עמ' 44
92. כך גם כותבים עמירם אזוב, **מגננה**, עמ' 192 ואלחנן אורן, **מלחמת יום הכיפורים בזירת הדרום**, עמ' 213
93. **מצרים - מטרות המלחמה ותוכנית המתקפה**, עמ' 48
94. שאזלי, **חציית התעלה**, עמ' 180
95. אולי ניתן לומר כי בכל שאר חזית הגדה המזרחית אכן היה מענה, אבל המצרים לא הצליחו לפרוס כוחות המגינים עד לשוליים הדרומיים של גורתם.
96. על פעילות הקומנדו במלחמה ראו: **הקומנדו המצרי והפעלתו במלחמת יום הכיפורים**, מסמך פנימי בצה"ל, יוני 1974, וכן אל"ם אלדד, סא"ל נחום וסא"ל צבי, "הלחימה בקומנדו המצרי במלחמת יום הכיפורים", **מערכות** 327, עמ' 20-25
97. על ה"מידע" ראו את דברי ראש המוסד צבי זמיר כפי שהם מובאים אצל עמירם אזוב, **מגננה**, עמ' 157-158
98. אלחנן אורן, **מלחמת יום הכיפורים בזירת הדרום**, עמ' 208
99. אין כאן סתירה של הנאמר ב"מידע", כיוון שבידי צה"ל היו שתי דפי"אות על דרך הפעולה של האויב: צניחה ותנועה יבשתית או תנועה יבשתית, צניחה וחבירה. ראו: עמירם אזוב, **מגננה**, עמ' 198
100. אלחנן אורן, **מלחמת יום הכיפורים בזירת הדרום**, עמ' 212
101. אברהם אילון, **יום ה"14 באוקטובר 1973**, עמ' 14-15
102. דני אשר, **לשבור את הקונספציה**, עמ' 158 הערה 73